

הערות והשקפות ליום הכפורים - שיעור 778

I. פסקי רב שלמה זלמן אויערבאך מספר הליכות שלמה

- (א) מי שאמר לשון הרע ואין חכירו יודע מזה ואם יגלה לו הדבר כדי לבקש מחילתו יצטער לא יגלה לו הדבר וזה כרב ישראל סלאנטער ודלא כהחפץ חיים (כלל ז' - י"ג) (דף מ"ד)
- (ב) עיו"כ שכתב לומר וידוי בתפלת מנחה אינו צריך לחזור על התפלה ויש לו לומר הוידוי אפילו סמוך לחשיכה (דף מ"ט)
- (ג) שיחה ביום הכפורים אודות אכילה במוצאי היום מותר (שש"כ כ"ט - ל"ט)
- (ד) מנעלים הדומים במראיתם ממש לנעלי עור אסור מפני מראית העין (דף ע"ז)
- (ה) מי שצמא מותר לו לשתות מים קודם שיבדיל על הכוס במוצאי יוה"כ"פ ורק אם אמר אתה חוננתנו או ברוך המבדיל קודם (שש"כ ס"ז - כ"ה)
- (ו) המעוברים הייבות גם בזמננו בכל דיני התענית מלבד שהרופא אומר שצריכה לאכול ואפילו אם רק ספק וכן כשהגיעה שעת הלידה וגם אין צריך שתדקדק בשיעורים (דף פ"ג)
- (ז) חולה שאינו יכול להתענות כל היום ולדעת הרופאים אם ימתין עד אמצע היום יצטרך כודאי לאכול שיעור שלם מוטב שיתחיל לאכול מיד בבוקר פחות פחות מכשיעור (שש"כ ל"ט - הערה ס"ט)
- (ח) חולה האוכל ביוה"כ"פ ומברך לאחר המזון מזכיר יום הכפורים הן בכרכת המזון הן בכרכת מעין שלש (דף ס"ג)
- (ט) חולה מסוכן שמחויב לאכול ואינו אוכל אין כאן מצוה אלא עבירה דהוי מצוה הבא בעבירה (שש"כ ל"ט - הערה ד)
- (י) לשיטת הרי"ף והרמב"ם נותנים לחולה שיש בו סכנה לאכול כרגיל בלי שיעורין ודין זה דשיעורין נאמר רק לגבי מעוברת שהריחה רע או לגבי חולה שאין בו סכנה אשר עשוי להסתכן אם לא יאכל (שש"כ ל"ט - הערה כ)

II. עוד הערות

- (א) בענין הרואה קרי ביום הכיפורים - עיין בספר קריינא דאיגרתא (קס"ה) דדוקא לאנשים גדולים מאד שאין להם מצד הרהור כלל ידאג כל השנה משא"כ אנשים צעירים וכל שכן שאינו נשוי אין צריך לדאוג ויש לעשות תיקון בלימוד משניות מסכת כלים בעיון כפי יכלתו (שו"ע תרט"ו - ז' ובפסקי תשובות ה')
- (ב) נשים אין להן לומר ברוך שם כבוד בקול רם כי אין שייך בדין ענין להידמות למלאכים כמו שכתב המ"ב (תרי"ט - י"ג) דיש שעומדים על רגליהם כל היום דוגמת המלאכים ולכן נשים לא עומדין כי אין יכולין להדמות להם (שער הציון י"ט)
- (ג) ביזכור מי שאביו ואמו בחיים יוצא מבית הכנסת מכמה טעמים (כ) שלא לצער ומבטלו משמחת יו"ט אעפ"כ התקינו זאת לפסוק צדקה ולהתפלל בעד המתים (כ) שמא יטעה ויאמרנה (ג) וחשש לעין הרע וע"ע ברמ"א (רפ"ד - ז') שקבעו לומר יזכור בכל שבת
- (ד) אין להתיר לאשה שהדליק לנרות ברכה שהחיינו ללכת בקאר למקום אחר לכל נדרי אבל מותר להדליקה במקום החדש אפילו אין זה ביתה מ"מ צריך ליהנות מן הנרות
- (ה) מי שאין בנמצא אצלו שום נר שדולקים מערב יו"כ עיין במ"ב (תרכ"ז - י) וכבה"ל (ד"ה וי"ח שמצרכין) שלא יברך בורא מאורי האש
- (ו) המבדיל על היין ובדעתו אח"כ לשתות שאר משקין אינו מברך עליהם שהכל ובורא נפשות אמנם מי שלא שתה צריך לברך שהכל
- (ז) אם דעתו לאכול פת לסעודה אחר ההבדלה אין לברך ברכה אחרונה דספק ברכות להקל ואבאר
- (ח) דעת כמה פוסקים שמצות אכילה בערב יו"כ מתחיל מליל תשיעי (מג"א בשם השל"ה תר"ז - ה) אמנם דעת הגר"א ויד אפרים וכן משמע ממ"ב (ז) דמתחיל מהיום ויש מחלוקת אם לנשים יש גם כן מצוה לאכול שהיא מצות עשה שהזמן גרמא (פסקי תשובות תר"ז - ה) או רק אסמכתא בעלמא וחייבת (מנחת חינוך ש"ג - ט"ז) ואשה מסוכנת פטור ממ"נ וכן קטנות אבל קטן בר חינוך חייב לחנוך
- (ט) לפני מי שמאריך בתפלה אם מותר לישוב או לעבור או לפסוע עיין בשיעור 361 (i)
- (י) אם יכול לנעול קטן שאינו בר חינוך מנעלים של עור עיין ביומא (ט"ה): דתינוקות מותרין בכלל חוץ מנעלת הסנדל משום הנך דלאו רביתיהו גזרו כהו רבנן הנך דרביתיהו הוא לא גזרו ועיין במאירי (דף ע"ח: ד"ה "היתר") דאסור לנעול מנעל של עור לקטן דלאו בר חנוך משום דלא תאכילום וכן משמע בר"ן על הרי"ף (רי"ש פ"ח)

ושער המלך (הלכות שזיתת העשור) ועיין בפרי חדש (סימן תרי"ח - סוף סק"ח) דלא נאסר איסור דלא תאכילום אלא דבר שאיסורו מגופו אבל כאן שהמאכל מותר אלא שהשעה אוסרתו התיירו חכמים כיון דרביתיהו בהכי אבל מענינים הוצאה ברשות הרבים על ידי קטן לא משמע כן עיין בשש"כ (מהרה"ח - ל"ז - ק"ד) דאין איסור בדבר ועיין בשו"ת יביע אומר (י"ד ח - סימן ז) אבל בספר קטנים בהלכה (דף 156) כתב דבספר חינוך הבנים (דף מ"ז) לאיסור וגם שהגאון מדעברעצין דלא ספינן לקטן איסורא בידיים. וצריך שאילת חכם

(יא) עמידה כשפותחים הארון בימים נוראים - עיין באג"מ (ה - ל"ח) דמן התורה מחויב לעמוד מפני ספר תורה ודוקא כשאחד מוליכו (י"ד לפ"ג - ז) לכן בשעת ההקפות צריך לעמוד או לצאת מבית הכנסת אמן כשפותחין הארון נוהגין ג"כ לעמוד וזה דרך כבוד ואין חיוב בדבר וחשוב רק מעלה בעלמא ומה שבישיבות בית יוסף נוהגים שלא לעמוד הוא משום שיותר טוב להתכוין בישיבה מבעמידה כמו בק"ש ומשא"כ בשמונה עשרה משום דאז הוא מבקש שיעשה השי"ת צרכיו מ"מ ראוי לעמוד שלא תצא תקלה לרובא דאינשי שאפילו ת"ח לא ידעו לחלק ואם אינם רוצים לעמוד יפתחו מעט שיהיה פחות מג' טפחים שנחשב כלבוד ע"ש וע"ע בפתחי תשובה (ח"מ פ"ז - סוס"ק כ"ח) שהביא החת"ס שאסור לשבת בזמן שהארון פתוח מ"מ רובו המתירין ושמעתי דרב משה פיינשטיין סוף ימיו ישב חוץ לבית הכנסת בתפילת נעילה

(יב) נוהגים שכל בעל הבית ידליק נר אחד לכל ביתו ונקרא נר נשמה ויש אומרים הטעם כדי שיוכלו להבדיל על נר ששבת (בית יוסף תרי"ב סופו)

(יג) ליתן פתילה (suppository) בכפי הטבעת ביו"כ לנחלש בתעניתו עיין באג"מ (ד - ק"ח) דאפשר שיהיה אסור משום גזרת דשחיקת סממנים ואם יצטערו מזה שלא יתענו ביו"כ מותר עיין באג"מ (ג - ז) דאסור ליקח סמים אף בפה ערב יו"כ כדי שיכול להתענות וראיתו מהתוספות (33 קמ"א פ"ה) שכתב על הא דדרשה ר' ישמעאל שניתן רשות לרופא לרפאות הוא דוקא מדתנא ביה קרא ורפא ירפא דמה שלא שמעינן מרפא לחודיה דהו"א ה"מ מכה בידי אדם אבל חולי הבא ביד"ש כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי ואין למילף שיהיה חידוש זה גם כדי שיוכל לקיים מצות הצום מאחר דהוא כסותר גזירת המלך שאינו רוצה שיצום ואסור לעשות זה אף בערב יום הכפורים בשביל שיכול לצום וכ"ש בתענית דרבנן וכ"כ החלקת יעקב (ז - ל"ח)

(יד) לקיחת אספירין או קאפסול של וויטאמין או פיל עיין בשיעור 319 (i)
(טו) אם מותר לעיין בספר בשעת חזרת הש"ץ התפלה עיין בשיעור 118 (iii)

III. ההשקפות - מהות של יום הכפורים ועיקר התשובה

(א) יום הכפורים הוא יום ה' (תקומא וישלח ז) לפי שהיתה שמחה גדולה לפני הקב"ה שנתנו לנו (ב) עיקר התשובה היא האמונה הפשוטה "שה' הוא האלקים" ועל זה אמר הפסוק שובה ישראל (ג) לכן בתשובה יש ג' עיקרים (א) חרטה לשעבר (ב) קבלה להבא (ג) ויודוי על העבר (ד) הרוצה לשוב בתשובה שכרו רב מאד יותר מכל התקופות הקדמונים שהם לא עמדו בנסיונות קשים כמו היום ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה (יומא פ"ז: ורמז"ס ז - ה)

IV. עיקר העבודה של ערב יום הכפורים יש שש מצות חיובן תמידי שלא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד כל ימיו וכל זמן וכל רגע שהיחשוב בהן קיים מצות עשה ואין קץ למתן שכר המצות (א) להאמין בה' כדכתיב אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך... (ב) שלא נאמין בשום אלהים זולתו כדכתיב לא יהיה לך אלהים אחרים (ג) ליחדו שהוא אלקינו (ד) לאהוב ה' כדכתיב ואהבת את ה'... דהיינו ע"י לימוד תורתו וידיעתו (ה) להיות יראת השי"ת על פניו כדכתיב את ה' אלקיך תירא (ו) ולא תתורו אחרי לבבכם דהיינו אפיקורסות ואחרי עיניכם שזה זנות ותאות העולם וכל זה מובא בבה"ל (ח - ד"ה הוא כלל גדול) בשם ספר החינוך וזה תכלית האדם בעולמו וזה נקרא שוית' ה' לנגדי תמיד הוא הכלל גדול שבתורה ומי שרוצה לבנות סוכה בערב יום כפור יש לחשוב בשעת העשייה בשש מצות אלו ובכל רגע ורגע יש לו קיום המצוה כמו לימוד התורה וזה המדרגה הגדולה שנקרא קשר בכורא עולם והיא קשר של קיימא ואבאר המעשה בהרב מבריסק והמשגיח מפוניבז'

V. המחברת מיוחד לעניני תשובה - עצה טובה בענין תיקוני המצות והמדות דעת הרב מבריסק שמי שמתענה אבל לא עשה תשובה אין לו חלות קיום התענית ולכן ערב כל תענית מהששה תעניות וגם בחודש אלול צריך לקבל עלינו דבר קל מאד בעניני תשובה ולכן בסוף השנה יש לנו שבעה תיקונים ואחר עשרה שנים יש לנו שבעים תיקונים וכו' וצריך לקנות מחברת מיוחד רק לרשימת התיקונים אלו ונכתוב על המחברת "המחברת לעניני תשובה" וכל תיקון להיות דבר קל מאד שאפשר לקיימה ומצוה גדולה לפרסם את זה

גמר חתימה טובה
נפסם לעילוי נשמות אבי אורי ר' אליעזר ליפא ב"ר יעקב ארזבי ע"ה אדמו"ר ארזבי האשכנזי ב"ר גרשון חנוך העניך הכהן ע"ה
ועליו נשמת אמו היקר ר' איסר זאב ב"ר אליעזר ליפא ע"ה